

PREKODRAVLJE - REPAŠ: RAZVOJ NASELJA I STANOVNIŠTVA

PREKODRAVLJE - REPAŠ AREA GROWTH OF SETTLEMENTS AND POPULATION

Dr. sc. Ivan CRKVENČIĆ
Prof. emeritus
Geografski odsjek PMF, Zagreb

Primljeno: 10. 7. 2003.
Prihvaćeno: 11. 10. 2003.
Rad ima dvije pozitivne recenzije
UDK/UDC 911.37 (497.5 - 3 Podravina)
314 (497.5 - 3 Podravina)
Stručni rad
Professional paper

Mladen CRKVENČIĆ
Prof. srednje škole
Zagreb

SAŽETAK

Od 2080 km kopnenih granica Republike Hrvatske na hrvatsko-mađarsku granicu otpada 329 km, što je 16,2% njezine ukupne dužine. Ta je granica jedna od najstarijih u Europi, naročito u dijelu koji prolazi rijekom Dravom, najdužim segmentom te granice. Novijeg su datuma samo krajnji zapadni i istočni dijelovi te granice, povučeni prema sporazumu u Trianonu iz 1920. godine. U tim dijelovima granica prolazi znatno sjevernije od Drave. Na zapadu ona od Mađarske odvaja hrvatsku pokrajinu Međimurje, a na istoku Baranju. Međimurje je prostor gotovo isključivo hrvatskog stanovništva i povijesni dio hrvatskog etničkog teritorija. Baranja je dio veće prirodne cjeline složenog etničkog sastava. Južni dio te cjeline pripojen je državi Slovenaca, Hrvata i Srba (SHS), odnosno Hrvatskoj, i to na osnovi udjela hrvatskog stanovništva i pripadnosti tog prostora gravitacijskom području grada Osijeka.

Između ta dva područja na krajnjem zapadu i istoku, odnosno između Međimurja i Baranje, sjeverno od Drave još su samo dva hrvatska prostora od kojih je veći i značajniji Prekodravlje, kraj između Drave i njezina starog korita kojim danas teče Ždralica. U starim dokumentima Prekodravlje se spominje pod nazivom Repaš. Takvim svojim položajem Prekodravlje je hrvatska enklava okružena teritorijem Mađarske. Trokutastog je izgleda, s nagibom (od oko 124 m na oko 113 m) u smjeru pružanja sjeverozapad-jugoistok, u dužini od oko 23 km, a s najvećom širinom oko 12 km. Površina kraja iznosi 88,78 km².

Zadatak ovog rada je socijalno-geografska analiza Prekodravlja, posebno njezina naseljavanja i promjena u broju i strukturi stanovništva. Želimo, naime, utvrditi u kojoj je mjeri stanovništvo toga kraja čimbenik njegova daljnega gospodarskog razvoja.

Ključne riječi: granično područje, etnički sastav, stanovništvo, rijeka Drava.

Key words: borderline area, ethnicity figures, population, river Drava.

PROSTOR - POLOŽAJ I PRIRODNA OBILJEŽJA

Prekodravlje je izrazito nizinski prostor dravske holocene ravni, oblikovane akumulacijskom aktivnošću rijeke Drave. Prevladava pjeskovit i šljunkovit nanos. Mlađi tektonski pokreti doveli su do deniveliranja ravni pa je ona u sjeverozapadnom dijelu relativno viša, a u jugoistočnom dijelu niža. Stoga je niži jugoistočni dio jače izložen djelovanju dravskih voda, uključujući i podzemne vode (Bognar, A., 1985.). U takvim ekološkim uvjetima niži dijelovi Prekodravlja bili su pokriveni prostranim močvarama i šumama hrasta lužnjaka.

Nešto je viši sjeverni rub te ocjeditiji, kao i zapadna polovica kraja pa su najpogodniji za naseljavanje. Gradnjom obrambenih nasipa uz Dravu i Ždalicu i odvodnih kanala močvarni i šumski prostor je sužen u korist obradivih površina. Ti su radovi omogućili i razvoj stočarskih konaka iz kojih su se postupno razvila stalna naselja. Manjih regulacija bilo je i ranije, ali su sustavni regulacijski i melioracijski radovi počeli početkom 20. stoljeća. Većina važnih radova na odvodnjavanju obavljena je između 1926. i 1940. godine u sklopu regulacijskih radova u koprivničko-đurđevačkoj Podravini (Blašković, V., 1976.). Preostale, još dosta prostrane šume hrasta lužnjaka veliko su bogatstvo kraja. Na holocenom nanosu razvila su se plodna tla koja su na obradivim dijelovima osnova poljoprivrede, glavne gospodarske grane toga kraja.

Sve do spomenutih regulacijskih i melioracijskih radova Drava je zbog čestih pojava visokih voda pa i poplava bila velika prepreka prometnog povezivanja Prekodravlja s ostalim dijelovima Hrvatske. Međusobne veze održavale su se čamcima i splavima. U isto je vrijeme granični položaj kraja otežavao veće investicije u njegov jači gospodarski razvoj, naročito sekundarnog sektora djelatnosti. Povremeno su nesigurne političke prilike granicu učinile neprolaznom ili teško prolaznom. No u novije se vrijeme prometni položaj Prekodravlja bitno poboljšao, što je preduvjet njegova bržeg razvoja u prigraničnu regiju jače gospodarske razvijenosti, odnosno u regiju svestranijeg međusobnog povezivanja susjednih država - Hrvatske i Mađarske. Izmijenilo se, naime, značenje granica koje više nisu obrambeno-strateške linije između susjednih država, nego sve više postaju zone međusobnog povezivanja te društvenog i gospodarskog prožimanja.

Prekodravlje je i međunarodno povezano željezničkom prugom Zagreb - Koprivnica - Budimpešta, sagrađenom još 1870. godine. Ta pruga ne prolazi preko Prekodravlja, nego njegovim

Karta 1: Prigranično područje Republike Hrvatske prema Mađarskoj
Map 1: Croatian - Hungarian border region

Karta 2: Prekodravlje - Repaš
Map 2: Prekodravlje - Repaš

krajnjim zapadnim rubom. No, nema većih zapreka još boljeg povezivanja kraja s tom željeznicom. Bitno su poboljšane i prometne veze Prekodravlja s ostalim dijelom Hrvatske, i to putem dva novosagrađena mosta preko Drave početkom 80-ih godina 20. stoljeća. Mostovi su sagrađeni kod Botova i Repaša. Prvi omogućava direktnu cestovnu vezu Prekodravlja s Koprivnicom, a drugi s Đurđevcom, dakle s naseljima jačega gospodarskog razvoja i višeg stupnja centraliteta. U hijerarhiji centralnih naselja Hrvatske od 1. do 5. reda, Koprivnica je 3., a Đurđevac 4. reda centraliteta (Crkvenčić, I., 1976.). Obje te ceste vezane su na asfaltiranu cestovnu mrežu Prekodravlja. Navedenom gradnjom prometne infrastrukture glavno naselje Prekodravlja - Gola - dobilo je dodatnu funkciju državnog prekograničnog prijelaza (Feletar, D., 1984.).

Prekodravlje je prostor duge naseljenosti, ali su sadašnja naselja relativno mlada, najvećim dijelom nastala razvojem početkom 19. stoljeća. Nakon relativno brzog naseljavanja i povećanja broja stanovnika kraj je dosta rano počeo gubiti stanovništvo u mjeri koja ugrožava njegov daljnji razvoj. Prvenstveni zadatak ovog rada je upravo analiza stanovništva kao čimbenika gospodarskog razvoja kraja. Smatramo, međutim, da će za bolje razumijevanje stanovništva biti korisno prethodno ukazati na naseljavanje kraja.

NASELJAVANJE KRAJA

Na naseljavanje kraja bitno su utjecale društveno-političke prilike u njegovoj užoj i daljoj okolici. Do pojave opasnosti od Osmanlija i njihove okupacije kraja (1566. - 1690.) Prekodravlje

je bilo u posjedu feudalnih obitelji, među posljednjim obitelji Zrinskih. Iako to razdoblje nije dovoljno istraženo, zna se da se u njemu u to vrijeme nalazilo oko 15 naseljenih lokaliteta. Nije poznata ni njihova veličina ni broj stanovnika. Pojavom Osmanlija kraj je opustošen, a naselja su nestala. Stanovništvo je uglavnom izbjeglo. Ponovno naseljavanje počelo je već u drugoj polovici 17. stoljeća, dakle još tijekom osmanlijske okupacije. No, razdoblje stalnog naseljavanja i formiranja naselja počinje u drugoj polovici 18. stoljeća, odnosno u vrijeme kad je taj kraj bio dio Vojne krajine - od 1753. do 1871. godine (Petrić, H., 2000.). Naseljavanje je bilo osobito intenzivno od početka 19. stoljeća, a trajalo je sve do kraja tog stoljeća.

Taj novi val naseljavanja početkom 19. stoljeća nije naselio populacijski prazan prostor jer je ondje ostalo nešto starosjedilaca (Feletar, D., 1988.; Petrić, H., 2000.), odnosno stanovništva iz razdoblja ranije naseljenosti. U tom novom naseljavanju treba razlikovati dva razdoblja.

Najranije je naseljen ocjeditiji sjeverni rub Prekodravlja u kojem su se postupno razvila naselja Ždala, Gola i Gotalovo pretežno doseljenicima iz susjednih hrvatskih naselja južno od Drave, ali i iz Bilogore, a nešto i iz susjednih mađarskih naselja, i to najjače od 1822. do 1827. godine. Najstarije naselje tog dijela kraja je Ždala koja se spominje već 1781., a 1827. godine imala je 106 kuća. Početkom 19. stoljeća Ždala je bila najznačajnije naselje Prekodravlja, ali samo kratko vrijeme. Gola je naseljena početkom 19. stoljeća, iako se taj lokalitet spominje već u 18. stoljeću. U Golu su 1822. preseljeni cijeli dijelovi naselja Drnje (Posomok). Godine 1827. Gola ima samo 52 kuće, ali se ona dosta brzo razvijala pa je ubrzo postala značajnije naselje od Ždala. Gotalovo se razvilo od početka 19. stoljeća (Feletar, D., 1984.) naseljavanjem stanovništva iz naselja južno od Drave.

Nešto kasnije počinje naseljavanje i u južnom dijelu Prekodravlja, neposredno uz Dravu. Tu je proces naseljavanja imao nešto drukčiji tijek nego kod sjevernog ruba kraja. U tom su dijelu Prekodravlja hrvatska naselja, smještena južno od Drave, osnivala svoje stočarske konake. Proces osnivanja konaka poticale su i krajiške vlasti. Tako je, većinom u drugoj polovici 19. stoljeća, u Prekodravlju uz lijevu obalu Drave nastala mreža konaka (zaselaka) koji su kasnije prerasli u stalna naselja. Tako je naselje Otočka nastalo od Peteranskih konaka (prema naselju Peteranec), Novačka od Novigradskih konaka, Repaš od Molvarskih konaka te Ogorelo Polje od Virovskih konaka. Prema navedenim nazivima ti su konaci naznačeni i na topografskim kartama iz druge polovice 19. stoljeća, a današnji nazivi su novijeg datuma. Treba napomenuti da su navedeni konaci još u drugoj polovici 19. stoljeća pripadali matičnim naseljima i župama južno od Drave, dakle Peterancu, Novigradu, Molvama i Virju (Feletar, D., 1984.; Feletar, D., Petrić, H., 2001.).

Naselja	Dijelovi naselja, povremeno iskazivani pri popisu stanovništva
Gola	Kao posebno naselje Gola se iskazuje od popisa 1857. godine. Od popisa 1890. povremeno se uz Golu kao njezini posebni dijelovi iskazuju Golski konaci, Golski mlinovi i Golska sazeva
Gotalovo	Kao posebno naselje Gotalovo se iskazuje od popisa 1857. godine. Od popisa 1890. povremeno se uz Gotalovo kao posebni dijelovi iskazuju Gotalovački konaci i Gotalovački mlinovi.
Novačka	Do popisa 1890. godine Novačka je bila dio matičnog naselja (smještenog južno od Drave). Od popisa 1890. kao naselje Novačka iskazuju se dijelovi: Novačka, Dravsko polje ili Golski trnik, Jagarov kut, Ješkovo, Piškornjaš i Novački trnik.
Otočka	Do popisa 1900. godine bila je dio matičnog naselja (smještenog južno od Drave). Od popisa 1900. povremeno se kao dijelovi Otočke iskazuju Otočka, Hintov i Peteranečki konaci (ili Peteranski konaci).
Repaš	Do popisa 1900. godine bio je dio matičnog naselja (smještenog južno od Drave) Od popisa 1890. povremeno se kao dijelovi tog naselja iskazuju: Ciganfis, Čambina, Kladnik, Šfvanja, Ždalske Ciganske kolibe, Ždalski konaci i Ždalsko ogorelo polje.

Tablica 1: Naselja i dijelovi naselja Prekodravlja

Stoga se u statističkim popisima stanovništvo tih konaka sve do 1980. pripisivalo matičnim naseljima južno od Drave. Prva tri popisa stanovništva, koji su počeli 1857. godine, kao samostalna naselja Prekodravlja iskazuju samo Golu, Gotalovo i Ždalu. Tek popisi od 1890. godine iskazuju kompletnu sliku šest naselja Prekodravlja, zajedno s njihovim dijelovima. Tu sliku naselja rekonstruirali smo na osnovi podataka iskazanih u knjizi Mirka Korenčića (1979.).

Slika naselja Prekodravlja kompletirana je, dakle, tek krajem 19. stoljeća. Kasnije su, a naročito tijekom Drugoga svjetskog rata, neka od tih naselja nestala (Ždalske Ciganske Kolibe). Do kraja 19. stoljeća je znatno porastao i broj njihova stanovništva, a i gospodarska snaga domaćinstava. Stoga naselja Prekodravlja postupno dobivaju i nove, središnje funkcije kojima su ranije bila vezana uz spomenuta matična naselja južno od Drave, i to upravno-političke i crkvene.

Na već znatnu naseljenost kraja, pa i određenu razvijenost u agraru, ukazuje podatak prema kojem je Prekodravlje 1890. već imalo tri porezne općine (Golu, Gotalovo i Ždalu), s površinom od 10.109 jutara i 231 četvorni hvat, 736 kuća i 4744 stanovnika (Več, H., 1941.).

Na prijelazu 18. u 19. stoljeće Prekodravlje je upravno bilo vezano uz krajišku satniju sa sjedištem u Peterancu, i to sve do 1871., odnosno do razvojačenja Vojne krajine (Kolar-Dimitrijević, M., 1988.). Razvojačenje Vojne krajine počelo je 1871., a Prekodravlje je već 1873. godine postalo dijelom tadašnje Bjelovarsko-križevačke županije. Brzo nakon stvaranja Bjelovarsko-križevačke županije 1886. Prekodravlje dobiva političko-upravne funkcije. Te je, naime, godine Prekodravlje upravno podijeljeno u gornji i donji dio. Prvi je činio upravnu općinu Gola, osnovanu 1892. godine, a u koju su bila uključena i naselja Gotalovo, Novačka i Otočka. Donji dio s naseljima Repaš i Ždala bio je pripojen upravnoj općini Molve, čije je sjedište južno od Drave (Kolar-Dimitrijević, M., 1988.). Navedena upravno-politička podvojenost ostala je, osim kraćih razdoblja upravnog jedinstva, u sklopu općine Gola sve do danas. Danas općina Gola uključuje naselja Golu, Gotalovo, Novačku, Otočku i Ždalu, a naselje Repaš je u općini Molve.

Crkveno su Prekodravski konaci sve do 1893. godine ostali vezani uz župe u Drnju, Peterancu, Novigradu, Virju i Molvama, dakle uz naselja smještena južno od Drave. Tek su tada priključeni župi Gola koja je osnovana 1827. i u koju su, uz Golu, već bila uključena i naselja Gotalovo, Ždala, Novačka i Otočka. No, Ždala se od župe u Goli odcijepila 1895. godine te osnovala vlastitu župu kojoj su priključeni i neki konaci. Naselje Repaš je ostalo u sklopu župe u Molvama (Petrić, H., 2000.).

Postupno su se unutar Prekodravlja razvila dva centralna naselja - Gola i Ždala. Ona nisu u dovoljnoj mjeri razvila sekundarne i tercijarne funkcije pa danas oba naselja imaju samo funkcije najnižeg, 5. stupnja centraliteta (u hijerarhiji od 1. do 5. centraliteta središnjih naselja Hrvatske; Crkvenčić, I., 1976.).

STANOVNIŠTVO

U analizi stanovništva ograničit ćemo se samo na neka njegova demografska obilježja, tj. na ona za koja smatramo da su bitna za razumijevanje stanovništva kao činitelja daljnjeg razvoja kraja.

PROMJENE BROJA STANOVNIŠTVA

Ukupna površina kraja iznosi 88,78 km², a ukupan broj stanovnika 2001. godine bio je 3286, što znači da na jedan četvorni kilometar živi samo nešto više od 36 stanovnika, a to je više nego dvostruko manje od njegove najveće gustoće naseljenosti 1910. godine (84 st./km²), kad je

Prekodravlje imalo najviše stanovnika (7556). Broj stanovnika kraja je u navedenom devedesetogodišnjem razdoblju više nego prepolovljen. Prekodravlje je u relativno kratkom razdoblju od kraja jake imigracije postao prostor jake depopulacije, pa i izumiranja stanovništva. No, kretanje broja njegova stanovništva je dosta specifično.

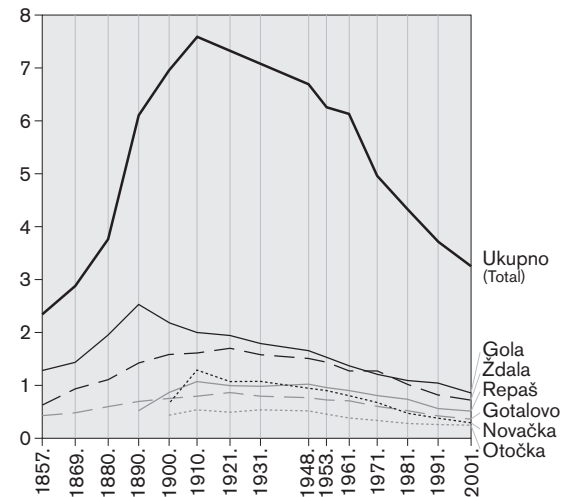
Broj stanovnika je od prvog popisa 1857. godine kontinuirano i brzo rastao. Statistički iskazan porast broja stanovnika Prekodravlja do 1890. ne može se, međutim, smatrati odrazom prirodnoga kretanja njegova stanovništva, i to stoga što se stanovništvo prekodravskih konaka, odnosno dijelova kasnijih naselja Novačke, Otočke i Repaša u popisnim razdobljima do 1880. godine iskazivalo u sklopu matičnih naselja južno od Drave. Velik porast broja stanovnika Prekodravlja od 1880. do 1890. godine (za 60%!) posljedica je iskazivanja stanovništva tih naselja ne više u sklopu matičnih naselja, nego u stanovništvu Prekodravlja.

Prirodnim kretanjem stanovništva Prekodravlja može se smatrati samo porast - pad broja stanovnika od 1890. godine. Broj stanovnika Prekodravlja je otada rastao samo 20 godina, odnosno do 1910. godine, kad je Prekodravlje postiglo svoj demografski maksimum. Kod pojedinih naselja broj stanovnika počinje opadati od 1890. (Gola) do 1821. godine (Ždala i Gotalovo). U naknadnim popisima, od 1921., broj stanovnika se smanjuje u svim naseljima. Još popis 1931. godine bilježi gotovo jednak broj stanovnika kao i 1900., a otada do popisa 2001. godine broj stanovnika stalno opada. Prekodravlje 2001. godine ima manje od polovice, odnosno samo 47,09% svog stanovništva iz 1900. godine.

Postavlja se pitanje koji su razlozi uvjetovali jak pad broja stanovnika Prekodravlja: je li to slab prirodni prirast ili negativna migracijska bilanca? Odgovor na to pitanje daju podaci o kretanju broja stanovnika, povezani s podacima o prirodnom prirastu i migracijskim bilancama župe Gola, koja uključuje još i naselja Gotalovo, Novačka i Otočka (Feletar, D., 1984.). U tim je naseljima 2001. godine živjelo oko 60% ukupnog stanovništva Prekodravlja pa dobivene vrijednosti za tu župu mogu biti dobar indikator navedenih procesa za cijelo Prekodravlje.

Vidi se da je ta župa imala pozitivan prirodni prirast stanovništva sve do popisa 1971. godine. Prirodni prirast župe smanjivao se već od popisa 1910., dakle brzo nakon razdoblja intenzivna doseljavanja stanovništva u Prekodravlje. Znatno je, međutim, smanjen tijekom prvog popisa

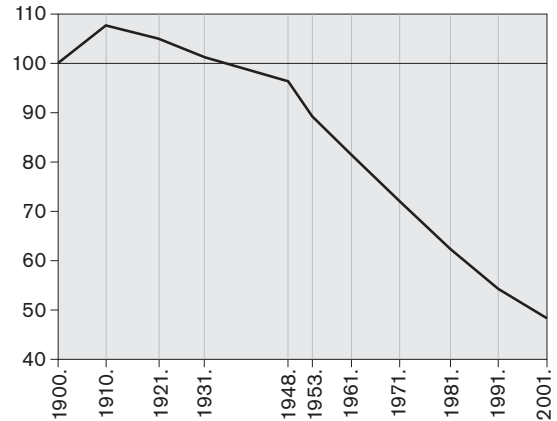
Broj stanovnika (u 000)
No. of inhabitants (in 000)

Grafikon 1: Kretanje broja stanovnika Prekodravlja i njegovih naselja

Graf 1: Population trends in Prekodravlje and its settlements

Indeks
Index

Grafikon 2: Indeksi promjena broja stanovnika Prekodravlja

Graf 2: Indexes of change in Prekodravlje population

nakon Drugoga svjetskog rata, odnosno 1948. godine. Prirodni pad bilježe posljednja tri popisa stanovništva. Od 1900. do 2001. godine prirodni prirast stanovništva župe Gola iznosio je 2027 stanovnika, što znači da je ta župa 2001. godine trebala imati 6252 stanovnika (4225 + 2027), a imala ih je samo 1043, odnosno samo 48,3% broja stanovnika koji je imala sto godina ranije. Manjak stanovništva od očekivanog iznosi 4209, a posljedica je negativne migracijske bilance, odnosno viška broja iseljenih nad brojem useljenih stanovnika. Iselio se ne samo sav prirodni prirast, nego i dio stanovništva iskazan tijekom ranijih popisa. Broj stanovnika župe je od 1910. do 1971. godine postupno padao zbog sve manjeg prirodnog prirasta i jakog iseljavanja, a od 1971. zbog prirodnog pada i jakog iseljavanja. Negativnu migracijsku bilancu imala su sva međupopisna razdoblja od popisa 1900. godine.

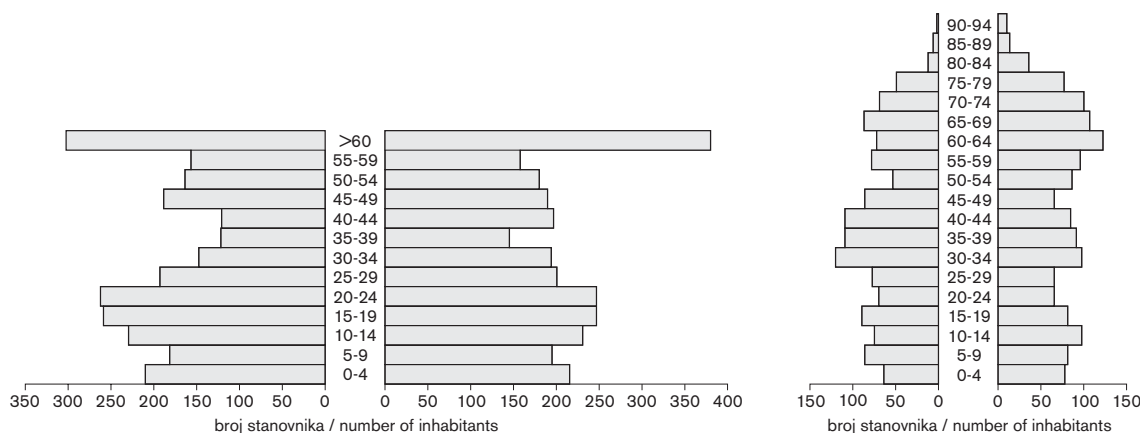
Kad bi se navedeni iznos porasta prirodnog prirasta župe Gola od 48% na broj njezina stanovništva 1900. godine primijenili na cijelo Prekodravlje, koje je 1900. imalo 6673 stanovnika, onda bi ono 2001. godine trebalo imati 9876 stanovnika, a imalo je samo 3286, što je 49,2% od broja stanovnika koje je Prekodravlje imalo sto godina ranije. Manjak stanovništva od očekivanog iznosi 6590 osoba i posljedica je negativne migracijske bilance koja uključuje iseljavanje svega prirodnog prirasta i znatnog dijela stanovnika iz ranijih popisa. Taj proces kretanja broja stanovnika župe Gola može se primijeniti na cijelo Prekodravlje.

Podaci kretanja broja stanovnika, prirodnog prirasta i migracijske bilance cijelog Prekodravlja pokazuju da je u tom kraju od popisa 1971. broj stanovnika padao u svim naseljima, i to zbog prirodnog pada i zbog negativne migracijske bilance. Samo u tom relativno kratkom razdoblju od 30 godina broj stanovnika Prekodravlja smanjen je sa 4984 na 3286 stanovnika, odnosno za 1690 osoba ili za 34,1%. U tom manjku od 1690 stanovništva 533 osobe otpadaju na prirodni pad, a 1165 osoba na negativnu migracijsku bilancu.

Na osnovi tih podataka o kretanju broja stanovnika, prirodnog prirasta i migracijske bilance možemo zaključiti da je Prekodravlje imalo obilježje imigracijskog područja samo do kraja 19. stoljeća, jer je vrlo vjerojatno da je dosta jak porast broja stanovnika u tom razdoblju još bio uvjetovan viškom broja useljenih nad brojem iseljenih i dosta visokim prirodnim prirastom. U cijelom naknadnom stogodišnjem razdoblju Prekodravlje je područje depopulacije jer mu broj stanovnika od popisa 1910. stalno opada, a i migracijska bilanca je stalno negativna. Od 1971. godine depopulacijski prostor postaje područje izumiranja stanovništva, i to stoga što mu broj stanovnika jako opada i što je pad uvjetovan ne samo negativnom migracijskom bilancom, nego i prirodnim padom (ili negativnim prirodnim prirastom stanovništva).

Navedeni demografski procesi podjednako su zahvatili sve narodnosti kraja, poglavito Hrvate koji čine glavninu stanovništva. Oni su ondje autohtono stanovništvo, a u prikazu razvoja novog naseljavanja kraja vidjeli smo da je glavnina naselja Prekodravlja nastala doseljavanjem stanovništva iz hrvatskih naselja, smještenih južno od Drave. Stoga nije čudno što, usprkos graničnom položaju Prekodravlja, u njemu brojčano prevladavaju Hrvati.

Pripadnika ostalih narodnosti je relativno malo, uključujući i Mađare, i to usprkos činjenici što kraj graniči s Mađarskom. Relativno znatan pad broja Mađara od 1900. do 1910. godine posljedica je promjene njihova broja u Ždali. Naime, prema popisu 1900. od 1564 stanovnika Ždale na Mađare je otpadao 1241, a 1910. od 1622 stanovnika samo je 109 Mađara. Naveden relativno velik broj Mađara u Ždali 1900. godine očito je statistička pogreška jer je nevjerojatno da bi u razdoblju od samo deset godina do navedene promjene moglo doći odlukom volje stanovništva. Za takvu naglu promjenu nisu postojali ni politički razlozi jer je u oba popisna razdoblja Ždala bila u Hrvatskoj, odnosno Austro-Ugarskoj Monarhiji. Od ostalih je narodnosti relativno najviše bilo Roma i Židova koji su stradali u Drugome svjetskom ratu.

Grafikon 3: Dobni i spolni sastav stanovništva općine Gola 1953. (lijevo) i 2001. godine (desno)

Graf 3: Population by age and sex of the municipality Gola 1953 (left) and 2001 (right)

PROMJENE DOBNE STRUKTURE - STARENJE STANOVNIŠTVA

Smanjenje prirodnog prirasta i negativne migracijske bilance postupno su se nužno negativno odrazili na promjene u dobnoj i spolnoj strukturi stanovništva, odnosno u njegovu sve izraženijem starenju. Od popisa 1953. do 2001. godine udjel dobni skupina do 19 godina starosti (mlado stanovništvo) smanjen je sa 32,8 na 23,1%, a udjel dobni skupina starijih 60 i više godina (staro stanovništvo) istodobno je povećan više nego dvostruko, odnosno sa 12,85 na 27,5%. Iz tih se podataka lako izračunaju glavni pokazatelji stupnja starosti, odnosno procesa starenja stanovništva kraja, a to su koeficijent starosti i indeks starenja.

Podaci koeficijenta starosti pokazuju da je proces starenja stanovništva Prekodravlja počeo odmah nakon Drugoga svjetskog rata te da otada stalno raste. Na isti proces ukazuju i podaci indeksa starenja jer i oni pokazuju da je stanovništvo Prekodravlja počelo stariti odmah nakon Drugoga svjetskog rata.

UZROCI ISELJAVANJA I PADA BROJA STANOVNIKA

Uzroka ima više, ali osnovni uzrok opadanja broja stanovnika Prekodravlja su društveno-ekonomske promjene u zemlji nakon Drugoga svjetskog rata. Taj napredni i relativno bogat agrarni prostor, s razvijenim ratarstvom, stočarstvom i obrtništvom, nije slijedio tijekom gospodarskog razvoja zemlje, naročito razvoja industrije.

Zbog graničnog, a ranije i prometno dosta nepovoljnog položaja relativno je malo investirano u djelatnosti sekundarnog i tercijarnog sektora pa u Prekodravlju nisu u potrebnoj mjeri i stvarana radna mjesta izvan poljoprivrede. Od značajnijih proizvodnih poduzeća treba spomenuti Avard koji je, iako vezan uz poljoprivrednu proizvodnju, određeno vrijeme bio centar inovacija za razvoj sekundarnih djelatnosti, te Tvornicu plastične ambalaže i konfekcije. No, ta i neka druga manja poduzeća nisu mogla pokriti sve potrebe zapošljavanja u poljoprivredi suviše radne snage, nastale u procesu deagrarizacije. Kako ona u samom Prekodravlju nije mogla naći radno mjesto, odlučuje se na iseljavanje. S obzirom na to da u iseljavanju obično sudjeluje stanovništvo najsposobnije za rad i reprodukciju stanovništva, to se iseljavanje postupno negativno odrazilo i na demografska kretanja, pogotovo na demografsku obnovu.

DEAGRARIZACIJA I PROFESIONALNE PROMJENE

Deagrarizacija je osnovni društveni i gospodarski proces Prekodravlja, naročito intenzivan nakon Drugoga svjetskog rata. Doveo je do pada broja stanovnika, ali i do značajnih promjena u profesionalnoj strukturi stanovništva toga kraja.

Nakon Drugoga svjetskog rata Prekodravlje je bilo izrazit agrarni prostor s gotovo 90% poljoprivrednog stanovništva. Deagrarizacijom je taj postotak do 1991. smanjen na oko 62%, što je znatno manje od prosječnog iznosa deagrarizacije u Hrvatskoj u kojoj je udjel poljoprivrednog u ukupnom stanovništvu zemlje istodobno smanjen sa 56,4 na samo 8,6%. Na primjeru općine Gola vidi se da je udjel poljoprivrednog stanovništva u naknadnom desetogodišnjem razdoblju do 2001. godine u Prekodravlju znatno pao, na nešto ispod 50%. Prekodravlje je još iznimno agrarni i ruralni prostor Hrvatske. Treba ipak reći da je deagrarizacija relativno jače zahvatila tri veća naselja smještena na sjevernom rubu kraja, naročito u dva naselja središnjeg značaja, tj. Golu i Ždalu. Relativno mlađa naselja - Otočka, a naročito Novačka i Repaš deagrarizacijom su manje zahvaćena. I najveći udjel aktivnog stanovništva otpada na aktivno poljoprivredno stanovništvo, i to još u nešto većem postotku (68,2%) od udjela ukupnog poljoprivrednog u ukupnom stanovništvu kraja. Iako je udjel poljoprivrednog u ukupnom stanovništvu Prekodravlja od 1991. do 2001. znatno pao, udjel aktivnog poljoprivrednog u ukupnom aktivnom stanovništvu ostao je gotovo isti, odnosno visok.

Iz pregleda aktivnog stanovništva triju sektora djelatnosti vidi se da najmanji udjel aktivnih otpada na djelatnosti sekundarnog sektora, dakle na proizvodna zanimanja, i to u svim prekodravskim naseljima. Nešto je veći udjel aktivnog stanovništva u djelatnostima tercijarnog sektora, odnosno u uslužnim djelatnostima. To su, međutim, aktivnosti koje podmiruju samo osnovne lokalne potrebe kraja, prije svega aktivnosti obrtnika te zaposlenih u upravi, zdravstvu, obrazovanju i komunalijama.

Najviše osnovnih uslužnih funkcija smješteno je u općinskom središtu Goli, koja je i sjedište župe te pošte, zdravstvenih ustanova i škole. U Ždali je sjedište župe i područne škole, a ostala naselja imaju samo područne škole. Repaš spada pod osnovnu školu u Molvama.

PREDVIDIVI PROCES DALJNJE DEAGRARIZACIJE

Sasvim je sigurno da će se proces deagrarizacije u Prekodravlju nastaviti i da će dalje utjecati na kretanje broja njegova stanovništva, kao i na njegovo profesionalno diferenciranje. Daljnji tijek deagrarizacije potiče proces prilagođavanja poljoprivrede općem tijeku gospodarskog razvoja kraja, ali i težnja države za stvaranjem obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava većih površina koje će omogućiti rentabilnu i tržišno orijentiranu poljoprivrednu proizvodnju. Deagrarizaciju će, osim toga, poticati već postojeća struktura kućanstava prema veličini raspoloživa zemljišta, kao i socijalna raslojenost kućanstava Prekodravlja.

Od 879 kućanstava općine Gola 2001. godine na kućanstva bez zemlje otpadalo je 12,4%, a na kućanstva sa zemljištem do 5 ha 56,1% svih kućanstava. To znači da na kućanstva s većim površinama zemljišta otpada oko 31,5% svih kućanstava, odnosno da u općini Gola prevladavaju sitna poljoprivredna gospodarstva, pretežno polikulturene proizvodnje. Obiteljska poljoprivredna domaćinstva tržišne orijentacije mogu se, dakle, stvoriti samo preraspodjelom poljoprivrednog zemljišta. Tu preraspodjelu će olakšati već postojeća socijalna raslojenost poljoprivrednih domaćinstava.

Godine 1982. anketirano je 127 poljoprivrednih domaćinstava (od ukupno 767, popis 1981.) naselja Gole, Gotalova, Novačke i Otočke, i to s ciljem utvrđivanja stupnja njihove socijalne i gospodarske izdiferenciranosti, odnosno utvrđivanja različitih tipova nekadašnjih poljoprivrednih domaćinstava. Utvrđeno je da na osnovi angažiranosti njihovih aktivnih (od 15 do 60 godina starosti) muških i ženskih članova s radom na vlastitu posjedu ili s radom izvan posjeda (zaposlenici) već postoji šest tipova domaćinstava različitih socijalnih i gospodarskih obilježja. Na čista poljoprivredna domaćinstva (izvor prihoda samo iz poljoprivrede) otpadalo je samo 55% svih anketiranih domaćinstava. Većina ostalih domaćinstava već je imala prihode iz poljoprivrede i zanimanja izvan poljoprivrede (dva tipa mješovitih domaćinstava) ili su bila staračka ili samačka (članovi iznad 60 godina života). Nepoljoprivrednih je bilo malo, samo 62 posto (Crkvenčić, I., Malić, A., 1983./84.).

Sasvim je sigurno da je proces socijalno-gospodarskog raslojavanja domaćinstava od 1982. godine znatno uznapredovao pa je struktura domaćinstava različitih socijalnih i gospodarskih obilježja danas još složenija, što je važan preduvjet preraspodjele zemljišta radi stvaranja obiteljskih poljoprivrednih domaćinstava.

Predvidiv proces deagrarizacije, odnosno postupna transformacija sitnih poljoprivrednih gospodarstava polikulture proizvodnje u veća obiteljska poljoprivredna domaćinstva tržišno orijentirane proizvodnje oslobodit će znatan broj u poljoprivredi nepotrebne radne snage koju će, ako se želi zadržati u Prekodravlju, negdje trebati zaposliti. To je jedino moguće razvojem gospodarskih grana sekundarnog i tercijarnog sektora djelatnosti, odnosno jačim općim gospodarskim i društvenim razvojem kraja.

UVJETI DALJNJEG DRUŠTVENO-GOSPODARSKOG RAZVOJA

Gospodarski razvoj kraja ovisan je o određenim preduvjetima od kojih su neki pozitivni, a neki, zasad, negativni.

Dosadašnjim nepovoljnim društvenim i gospodarskim razvojem broj stanovnika Prekodravlja je dosta pao, a dobna struktura postojećeg broja stanovništva je stara. Smatramo, međutim, da su i postojeći broj i dobna struktura njegova stanovništva još dobra osnova daljnjeg društvenog i gospodarskog razvoja, pod uvjetom da se dosadašnji demografski trend što prije zaustavi, a to je jedino moguće jačim gospodarskim razvojem kraja.

Među pozitivne preduvjete treba ubrojiti i promijenjenu ulogu prigraničnog položaja kraja, kao i njegovu poboljšanu prometnu infrastrukturu. Nju, naime, više ne čine samo tradicionalne prometne linije (željezničke i cestovne koje u kraju već postoje), nego sve više različita sredstva telekomunikacije (Internet, pokretni telefoni i dr.) koja sa svijetom mogu povezati ne samo kraj kao cjelinu, nego i svako njegovo domaćinstvo. Proširenje te mreže nije toliko skupo da bi moglo biti prepreka razvoju. Ti pozitivni preduvjeti trebali bi potaknuti investiranje u razvoj gospodarstva poljoprivrednih, ali i proizvodnih i uslužnih grana nepoljoprivrednih djelatnosti.

Razvoj suvremenoga gospodarstva više ne ovisi o gradnji velikih poduzeća (koja zapošljavaju i više nekvalificirane radne snage), nego o stvaranju manjih, ali tehnološki složenijih pogona i ustanova koji mogu, osim u samom kraju, biti locirani i u okolici. Lokalna nalazišta zemnog plina, kao i djelatnosti poduzeća Fergoplasta mogu služiti kao poticaji jačeg budućeg razvoja. U tim bi novim pogonima u poljoprivredi suviše stanovništvo moglo naći svoja radna mjesta. U suvremenom razvoju gospodarstva radno mjesto ne mora biti samo u pogonu, nego i u vlastitu domu. Umjesto radnog mjesta uspostavlja se radni odnos posebnim ugovorima između zaposlenika i poslodavca, i to ne nužno s jednim, nego s više njih. Takav oblik radnog odnosa

omogućuju različita sredstva telekomunikacijskih veza. Da navedeni oblik radnih odnosa postaje sve značajniji i u našoj zemlji ukazuju i predviđene promjene našeg Zakona o radnom odnosu.

Bez obzira je li riječ o radnom mjestu ili o radnim odnosima, novi pogoni i ustanove tehnološki su složeniji pa zahtijevaju kvalificiranu radnu snagu, a ona se može regrutirati samo iz stanovništva s višom obrazovnom razinom. Tako obrazovna razina i obrazovna struktura stanovništva postaju bitan preduvjet daljnjega gospodarskog razvoja kraja. Sadašnja obrazovna struktura stanovništva Prekodravlja je, nažalost, niska.

Popisom 2001. godine utvrđeno je da je u općini Gola neku od škola završilo 98,3% stanovnika starijih od 15 godina. To je gotovo isto (98%) koliko je škole završilo stanovništvo navedenih dobnih skupina Koprivničko-križevačke županije kojoj općina Gola pripada. Pod završenom školom podrazumijeva se škola čijim je završavanjem osoba stekla najvišu razinu svog obrazovanja. No, u strukturi završenih škola postoje znatne razlike između općine Gola i županije.

U općini Gola je na osobe sa završenom osnovnom školom (nepotpunom s nekoliko završenih razreda ili s potpunom) otpadalo čak 78,5, a na osobe sa završenom srednjom školom samo 10,7% svih osoba sa završenom školom. Neku od viših ili visokih škola završilo je samo 2% osoba. Istodobno je u Koprivničko-križevačkoj županiji na osobe sa završenom osnovnom školom (nepotpunom ili potpunom) otpadalo 55,7%, na osobe sa završenom srednjom školom čak 34,8, a neku od viših ili visokih škola završilo je oko 7% osoba.

Iz toga se vidi da je glavina stanovništva Prekodravlja završila samo elementarno osmogodišnje školovanje, a da je srednjim, višim i visokim obrazovanjem obuhvaćen relativno mali udjel stanovništva kraja. Razina obrazovanja stanovništva općine Gola je znatno ispod razine Koprivničko-križevačke županije. Općina Gola je i u tom pogledu rubni prostor te županije. Na bitno poboljšanje obrazovne strukture stanovništva Prekodravlja ne ukazuju ni podaci osoba koje su u toj općini pohađale školu 2001. godine.

Vidi se da je udjel polaznika srednjih, viših i visokih škola u odnosu na postojeću strukturu osoba sa završenim školama 2001. godine povećan i da se razlike u razini obrazovne strukture u odnosu na pripadajuću županiju nešto smanjuju, ali ne dovoljno. Da bi obrazovna struktura stanovništva Prekodravlja bila povoljan preduvjet njegova jačeg gospodarskog razvoja, struktura polaznika škola mora se bitno poboljšati u korist većeg broja osoba sa završenim srednjim, višim i visokim školama. Poboljšanje obrazovne strukture kao preduvjet gospodarskog razvoja nije samo potreba toga kraja, to je potreba cijele zemlje.

Tablica 2: Naselja i broj stanovnika Prekodravlja prema popisima od 1857. do 2001. godine

Naselja	Dio naselja	1857.	1869.	1880.	1890.	1900.	1910.
Gola		1270	1420	2044	2546	2205	2061
Gotalovo		454	515	629	729	761	826
Novačka		-	-	-	714	782	1340
	Dravsko polje	-	-	-	-	105	224
	Novačka	-	-	-	714	677	1116
Otočka		-	-	-	-	477	566
Repaš		-	-	-	646	884	1141
Ždala		670	967	1140	1469	1564	1622
	Ciganfis	-	-	-	-	-	-
	Čambina	-	-	-	-	4	2
	Kladnik	-	-	-	-	-	-
	Šfvanja	-	-	-	-	-	-
	Ždala	670	967	1140	1469	1560	1620
Ukupno		2394	2902	3813	6104	6673	7556

Tablica 3: Kretanje broja stanovnika po naseljima i indeksi promjena u odnosu na 1900. godinu

	1900.	1910.	1921.	1931.	1948.
Gola	2205	2061	1991	1881	1688
Indeksi	100	93,46	90,29	85,30	76,55
Gotalovo	761	826	880	839	815
Indeksi	100	108,54	115,63	110,24	107,09
Novačka	782	1340	1151	1105	982
Indeksi	100	171,35	147,18	141,30	125,57
Otočka	477	566	534	591	530
Indeksi	100	118,65	111,94	123,89	111,11
Repaš	884	1141	1042	1046	1073
Indeksi	100	129,07	117,87	118,32	121,38
Ždala	1564	1622	1724	1610	1577
Indeksi	100	103,70	110,23	102,94	100,83
Prekodravlje	6673	7556	7322	7072	6665
	100	108,36	105,00	101,41	95,58

Tablica 4: Kretanje broja stanovnika, prirodnog prirasta i migracijske bilance naselja župe Gola¹

Elementi kretanja	1900.	1910.	1921.	1931.	1948.
Broj prema popisima	4225	4793	4556	4416	4015
Prirodni prirast	-	+813	+339	+529	+401
Očekivani broj stanovnika	-	5038	5132	5085	4817
Migracijska bilanca	-	-245	-576	-669	-802
Razlika u broju stanovnika	-	+568	-237	-140	-401

1921.	1931.	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.
1991	1881	1688	1554	1397	1254	1137	1102	996
880	839	815	798	733	629	572	478	405
1151	1105	982	910	789	644	517	428	394
229	173	155	147	130	108	-	-	-
922	932	827	763	659	336	-	-	-
534	591	530	472	425	377	313	310	248
1042	1046	1073	979	917	821	692	576	539
1724	1610	1577	1547	1375	1259	1070	847	704
-	27	13	34	18	7	-	-	-
-	10	15	16	5	-	-	-	-
-	-	-	5	5	-	-	-	-
-	-	-	15	16	18	-	-	-
1724	1573	1549	1477	1331	1234	-	-	-
7322	7072	6665	6260	5636	4984	4301	3741	3286

Izvor: Korenčić, M. (1975.). *Narodnosni i vjerski sastav stanovništva Hrvatske 1880. - 1991. po naseljima*, Državni zavod za statistiku, Zagreb 1998.

1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.
1554	1397	1254	1137	1102	996
70,47	63,35	56,87	51,56	49,97	45,17
798	733	629	572	478	405
104,86	96,32	82,65	75,16	62,81	53,21
910	789	644	517	428	394
116,36	100,86	82,35	66,11	54,73	50,38
472	425	377	313	310	248
98,95	89,09	79,03	65,61	64,98	51,99
979	917	821	692	576	539
110,74	103,73	92,87	78,28	65,15	60,97
1547	1375	1259	1070	847	704
100,63	87,91	80,49	68,41	54,15	45,01
6260	5636	4984	4301	3741	3286
89,77	80,82	71,47	61,68	53,64	47,09

Izvor: Korenčić, M. (1975.). *Narodnosni i vjerski sastav stanovništva Hrvatske 1880. - 1991. po naseljima*, Državni zavod za statistiku, Zagreb 1998.

1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.	1900./2001.
3734	3344	2904	2538	2318	2043	2043
+61	+107	+89	-105	-79	-128	2027
4076	3841	3433	2799	2459	2190	6252
-342	-497	-529	-261	-141	-147	4209
-281	-390	-440	-366	-220	-275	2182

¹ Župu Gola čine naselja Gola, Gotalovo, Novačka i Otočka
Izvor: Korenčić, M. (1975.), Feletar, D. (1984.), Crkvenčić, I., Malić, A. (1983./84.).
Tablogrami Državnog zavoda za statistiku, Zagreb

Tablica 5: Kretanje broja stanovnika, prirodnog prirasta i migracijske bilance Prekodravlja

Naselja	Broj stanovnika		Prir.	Migr.	Broj	Prir.	Migr.	Broj	Prir.	Migr.
	1971.	1981.	prirast	bil.	stanovnika	prirast	bil.	stanovnika	prirast	bil.
			1971. - 1981.		1991.	1981. - 1991.		2001.	1991. - 2001.	
Ukupno	4984	4301	-147	-536	3741	-150	-410	3286	-236	-219
Gola	1254	1137	-67	-50	1102	-4	-31	996	-66	-40
Gotalovo	629	572	-4	-53	478	-46	-48	405	-50	-23
Novačka	644	517	-16	-111	428	-31	-58	394	-12	-22
Otočka	377	313	-18	-46	310	2	-5	248	-33	-29
Repaš	821	692	-8	-121	576	-32	-84	539	-21	-16
Ždala	1259	1070	-34	-155	847	-39	-184	704	-54	-89

Izvor: Živić, D. (1996.).

Tablogrami Državnog zavoda za statistiku, Zagreb

Tablica 6: Narodnosni i vjerski sastav Prekodravlja

Godine	Vjerski sastav					
	Ukupno	Rimokatolici	Pravoslavci	Židovi	Evangelici	Ostali i nepoznato
1880.	3813	3730	1	63	19	-
1890.	6104	5017	8	90	89	-
1991.	3741	3655	2	-	-	84

Godine	Narodnosni sustav						
	Ukupno	Hrvati		Mađari		Ostali i nepoznato	
		Broj	%	Broj	%	Broj	%
1900.	6673	4679	70,1	1664	24,9	330	4,9
1910.	7556	6685	88,5	488	6,4	383	5,1
1953.	6220	6184	99,4	27	0,4	9	0,01
1961.	5636	5561	98,7	6	0,1	69	1,2
1971.	4984	4913	98,6	6	0,1	65	1,3
1981.	4301	4205	97,8	-	-	96	2,2
1991.	3741	3692	98,7	1	0,01	48	1,3
2001.	3286	-	-	-	-	-	-

Izvor: Narodnosni i vjerski sastav stanovništva Hrvatske 1880. - 2001. po naseljima, knj. 3, Državni zavod za statistiku, Zagreb 1998.

Tablica 7: Velike dobne skupine naselja Prekodravlja 1953.¹, 1971. i 2001. godine

Naselja	0 - 19			20 - 59			60 i više			Nepoznato	
	1953.	1971.	2001.	1953.	1971.	2001.	1953.	1971.	2001.	1971.	2001.
Gola		27,7	25,1		50,1	48,3		21,4	26,3	0,8	0,3
Gotalovo		29,7	16,1		50,4	59,4		19,5	29,0	0,4	0,5
Novačka	31,4	29,8	29,0	55,4	50,3	46,5	13,2	19,6	22,2	0,3	2,3
Otočka		28,4	19,8		50,7	48,6		20,4	31,6	-	-
Repaš		29,7	22,8		50,1	48,9		18,9	28,3	0,3	0,2
Ždala	36,2	34,9	22,1	51,9	47,6	47,8	11,9	16,0	29,4	0,5	0,7
Ukupno	32,8	30,4	23,1	54,4	49,5	48,8	12,8	19,1	27,5	1,0	0,6

¹ Bez podataka za naselje Repaš.

Izvor: Popis stanovništva 1953. Starost, pismenost, narodnost, knj. XI, Beograd 1960.

Popis stanovništva 1971. Stanovništvo, vitalna, etnička i migraciona obilježja, Beograd, 1974.

Popis stanovništva 2001., Stanovništvo prema spolu i naseljima, CD Državnog zavoda za statistiku 2002.

Tablica 8: Neki pokazatelji promjena dobne strukture stanovništva Prekodravlja od 1953. do 2001. godine

1	1)	2)
Godine	Koeficijent starosti	Indeks starenja
1953.	12,8	38,9
1971.	19,1	62,6
2001.	27,8	119,3

Izvori: *Popis stanovništva 1953. Starost, pismenost, narodnost, Beograd 1960. Popis stanovništva 1971. Starosna, etnička i migraciona obilježja, Beograd, 1974. Popis stanovništva 2001., Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, CD Državnog zavoda za statistiku 2002.*

1) koeficijent starosti je postotak osoba starih 60 i više godina u odnosu na ukupan broj stanovnika; kad taj postotak dostigne 12% počinje proces starenja stanovništva.

2) Indeks starosti ili indeks starenja je postotak osoba starih 60 i više godina u odnosu na broj osoba starih do 19 godina; kad indeks starenja dostigne vrijednost od 40% ili 0,40, stanovništvo je ušlo u proces starenja.

Tablica 9: Aktivno stanovništvo prema područjima djelatnosti

	Ukupno stanovništvo		Poljoprivredno stanovništvo		Aktivno stanovništvo	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
1953. godine						
Hrvatska	3,918.817		2,209.716	56,4	1,869.530	62,2
Prekodravlje	6260		5577	89,01	3266	89,4
1991. godine						
Hrvatska	4,784.265		409.647	8,6	1,819.084	13,9
Prekodravlje	3741		2312	61,8	1907	68,2
Naselja Prekodravlja 1991.						
Gola	1102		592	53,7	530	53,9
Gotalovo	478		266	55,6	230	55,2
Novačka	428		326	76,2	239	76,1
Otočka	310		216	69,7	153	63,4
Repaš	576		489	84,9	300	87,0
Ždala	847		423	49,9	455	71,6
2001.						
Općina Gola	2760		1343	48,7	1244	62,9

Izvor: *Popis stanovništva 1953. Osnovni podaci o stanovništvu, knj. XIV, Beograd 1958. Poljoprivredno stanovništvo prema aktivnostima i spolu po naseljima 1991., Dokumentacija 886 Državnog zavoda za statistiku, Zagreb 1994. Aktivno stanovništvo u zemlji koje obavlja zanimanje prema području djelatnosti po naseljima 1991., Dokumentacija 885, Državnog zavoda za statistiku, Zagreb 1994. Popis stanovništva 2001. Stanovništvo prema aktivnosti i spolu po gradovima/općinama, Državni zavod za statistiku, CD Zagreb 2002.*

Tablica 10: Aktivno stanovništvo Prekodravlja po sektorima djelatnosti 1991. godine

Naselja	Ukupno Broj	Aktivno stanovništvo Po sektorima djelatnosti u % ¹			
		I	II	III	Nepoznato
Gola	530	53,9	4,3	41,1	0,7
Gotalovo	230	55,2	9,6	35,2	-
Novačka	239	76,1	4,2	7,9	11,8
Otočka	153	63,4	4,6	31,4	0,6
Repaš	300	87,7	8,7	3,3	0,3
Ždala	455	80,9	7,2	11,4	0,5
Prekodravlje	1907	70,0	6,3	22,4	1,3

Izvor: *Popis stanovništva 1991. Aktivno stanovništvo u zemlji koje obavlja zanimanje prema djelatnosti po naseljima, Dokumentacija 885, Državni zavod za statistiku, Zagreb 1994.*

¹ U primarni sektor (I) uključene su poljoprivreda, ribarstvo i šumarstvo, u sekundarni sektor (II) industrija, rudarstvo, građevinarstvo, obrtništvo i osobne usluge, a u tercijarni sektor (III) ostale djelatnosti.

Tablica 11: Stanovništvo koje je 2001. godine pohađalo školu

	Općina Gola	Koprivničko-križevačka županija
Školu pohađalo	372 osobe (13,5% stanovništva)	20.268 (16,3% stanovništva)
	100%	100%
Od toga:		
- Osnovnu školu	69,3%	57,5%
- Srednju školu	22%	25,4%
- Višu ili visolu školu	8,1%	15,8%
- Poslijediplomski studij	0,6%	1,2%

Izvor: Popis stanovništva 2001. Stanovništvo koje pohađa školu, CD Državnog zavoda za statistiku 2002.

¹ Srednje škole uključuju tri grupe: a) škole za zanimanja u trajanju od jedne do tri godine (industrijske i obrtničke škole, srednje usmjereno obrazovanje, majstorske i slične škole), b) škole za KV i VKV radnike te c) škole u trajanju od 4 i više godina (srednja tehnička škola, ekonomska, medicinska, umjetnička i sl.).

² Više škole uključuju studije između srednje i visoke škole, odnosno fakultete.

³ Poslijediplomski studij uključuje osobe koje su upisale poslijediplomski studij ili već izrađuju svoje doktorske disertacije.

SUMMARY

Croatia has 2080km of land borderline- out of this total, the borderline pertaining to Rep. of Hungary is 329km long, which makes it 16,2% of total borderline. This borderline has been one of the oldest, longest-living borders in Europe, particularly alongside the river Drava, making it the longest part of the said borderline.

The only newer additions to this borderline are only the most western and eastern tips of this border, drafted under the historic Trianon Treaty in 1920. Those parts have the borderline brought up much further north than Drava. In the west, it separates Croatian province Međimurje from Hungary; on the east, it's Croatian province Baranja. Međimurje is almost entirely populated with Croats and is being a part of Croatian ethnic territories. Baranja, however, is a part of a greater natural entity, with a complex ethnical map. southern part of Baranja had been annexed to so-called Kingdom of Slovenes, Croats and Serbs (SHS), later on - Croatia, based on the Croatian ethnic population and its regional gravitation to the city of Osijek.

Between the two areas in the most western and the most eastern parts, Međimurje and Baranja, there are only two Croatian areas, north of Drava: the larger and more important - Prekodravlje, the region between the river of Drava and its old riverbed, today water- channel for a creek Ždralica. In the old documents, this area is referred to as Repas. This particular position makes Prekodravlje a Croatian enclave, surrounded by the state territory of Hungary. It is a triangle-shaped, with a slanting (from approx. 124m to approx.113m slope), in northwest-southeast direction. It's length is approx. 23km, with a widest perimeter set at some 12km. The total acreage is 88,78 square kilometers.

This paper aims at defining a social and geographical analysis of Prekodravlje area, especially in population processes and changes in population numbers and structure. We want to establish, whether the population is a key factor of the region's future economic development, and if yes, to what extent.

LITERATURA

- Bognar, A., (1985.). Basic Geomorphological Problems of the Drava river plain in Croatia. In Geographical Papers 6: 99-105, Zagreb
- Blašković, V. (1976.). Osobitosti Drave i naše granice u Podravini. Podravski zbornik 76, Koprivnica
- Crkvenčić, I. (1976.). Statistička i funkcionalna klasifikacija naselja SR Hrvatske. Centralna naselja i gradovi SR Hrvatske, p. 5 - 32, Zagreb
- Crkvenčić, I., Malić, (1983./84.). Geographische Aspekte der sozialen Transformation von Prekodravlje, Annales Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eotvos Nominatae, Separatum, Sectio Geographica, Tom XVIII - XIX p. 149 - 162, Budapest
- Đurić, T., Feletar, D. (1992.). Stari gradovi, dvorci i crkve sjeverozapadne Hrvatske, Koprivnica
- Feletar, D. (1984.). Prekodravlje - osnovne osobine demografskog razvoja. Podravski zbornik 84, Koprivnica
- Feletar, D. (1988.) Podravina - općine Đurđevac, Koprivnica i Ludbreg, str. 403, Koprivnica
- Feletar, D., Petrić, H., (2001.). Općina Novigrad Podravski, str. 258, Novigrad Podravski
- Kolar-Dimitrijević, M. (1988.). Prekodravlje od srednjeg vijeka do Pariške mirovne konferencije 1919., Podravski zbornik 88, Koprivnica
- Korenčić, M. (1979.). Stanovništvo i naselja SR Hrvatske 1857. - 1971. JAZU 54, Zagreb
- Petrić, H. (2000.). Općina i župa Drnje, povijesno-geografska monografija, Drnje
- Šterc, S. (1983.). Prirodno kretanje stanovništva prigraničja SR Hrvatske prema Mađarskoj 1961. - 1981., Geografski glasnik 45, p. 119-139, Zagreb
- Več, H. (1941.). Zemljišna pripadnost Gole, Gotalova i Ždale Hrvatskoj, Mjesečnik, glasilo hrvatskog pravnčkog društva 6-8, Zagreb

IZVORI

- Popis stanovništva 1953. Osnovni podaci o stanovništvu, knj. XIV, Beograd 1958.
- Popis stanovništva 1953. knj. XI, Starost, pismenost i narodnost, Beograd 1960.
- Popis stanovništva 1961. Spol i starost, knj. XI, Beograd 1965.
- Popis stanovništva 1971. Stanovništvo, vitalna, etnička i migraciona obilježja, Beograd 1974.
- Popis stanovništva 1981. Stanovništvo po općinama i zajednicama općina. Dokumentacija 552 RZSSRH, Zagreb
- Popis stanovništva 1991. Dokumentacija 886 Državnog zavoda za statistiku, Zagreb 1994.
- Popis stanovništva 1991. Dokumentacija 885 Državnog zavoda za statistiku, Zagreb 1994.
- Narodnosni i vjerski sastav stanovništva Hrvatske 1880. - 1991. po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb 1998.
- Popis stanovništva 2001., CD, Državnog zavoda za statistiku, Zagreb 2002.
- Kriegarchiv Wien, Joseffinische aufnahmen, 1781.

